

ҐРУНТОВО-ЕКОЛОГІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ — поділ ґрунтового покриву на відносно однорідні території за ґрунтами певного еколого-генетичного статусу різних таксономічних рівнів. В основі — закономірності зв'язку між кількіс. показником ґрунт. властивостей та параметрами природ. чинників їх формування. Ґ.-е. р. базується на класифікації ґрунтів і включає 6 послідовних ґрунт.-екол. рівнів територ. диференціації ґрунт. покриву: зона, підзона, фація, провінція, педопарцела, педоротоп. Ґрунт.-екол. зона — територія поширення певних структур. типів ґрунт. покриву і біоклімат. умов, що формують своєрідні ландшафти на ній. Основа її виділення — тип природ. обстановки в цілому, гол. критерій — типовий склад структури ґрунт. покриву, яка сформувалася за певних умов терміч. режиму та зволоження. Виділено 10 зон. Ґрунт.-екол. підзона — ареал поширення певних підтипів зонал. ґрунтів унаслідок відмінностей у перерозподілі соняч. енергії і вологи в межах зон. Виділяють на підставі інтенсивності гумусонакопичення через компактні параметри коефіцієнта віднос. акумуляції гумусу (КВАГ) кожного спектра структури ґрунтоутворення та відповід. критеріїв $ГТК_{v-ix}$ (гідротерміч. коефіцієнт) за Г. Селяниновим. Розрізняють 17 підзон. Ґрунт.-екол. фація — ареал зон і підзон за параметрами засвоєння опадів холодного періоду (листопад-березень). Виділяють 6 фацій на рівнин. тер. України у зв'язку з відмінностями у терміч. режимі за цей період. Фаціал. показниками морфогенет. параметрів ґрунтів є грубізна профілю, яка, крім засвоєння, залежить і від кількості опадів за рівнозначності ін. умов ґрунтоутворення. Ґрунт.-екол. провінція — ареал підзон з однаковими параметрами гідротерміч. умов за 1-у (травень-липень) і 2-у (серпень-вересень) частини вегетацій. періоду і кількістю опадів за листопад-березень за умов їх певного засвоєння та відповід. показниками природи й енергетики ґрунтоутворення через параметри коефіцієнта профілю. накопичення гумусу (КПНГ) і КВАГ та його заг. запасами. Функціонально клімат. критерії $ГТК_{v-ix}$, опади за листопад-березень та їх засвоєння в межах провінції певною мірою відображають ресурси вологозабезпечення як визначал. чинника типу ґрунтоутворення, інтенсивності його вияву через гумусонакопичення та родючості ґрунтів. Для ґрунт. покриву провінції характерні однакові морфол. параметри властивостей ґрунтів залежно від їхньої генет. природи, літогранулометрії та ступ. зволоженості. Ґрунт.-екол. педопарцела — частина провінції з подібним компонент.

складом структури ґрунт. покриву плакор. умов унаслідок дії, гол. чином, неклімат. чинників ґрунтоутворення (гранулометрич. склад, материнські породи, підстилення їх ін. породами, дренажність території, рівень і якість підґрунт. вод), що зумовлює у межах провінції різні умови за трофіч. та водними режимами. Внаслідок цього формується неоднорідність і за родючістю. Залежно від зонал. приналежності провінції її ґрунт. покрив за структур. складом представляють від 1-го до 20-ти компонентів різної питомої ваги, тому кількість педопарцел коливається від 1-ї до 10-ти, а іноді й більше. Ґрунт.-екол. педоротоп — частина педопарцели, виділена за кількістю схилих земель, що зумовлюють погіршення екол. умов і мають низьку продуктивну здатність за рахунок наявності ксероморфних ґрунтів та їхніх змитих видів. Ксероморфні ґрунти мають менші параметри накопичення гумусу та грубізни профілю внаслідок нижчого рівня забезпечення вологою порівняно з фоновими зонал. ґрунтами. У слабкоксероморфних ґрунтах вміст гумусу знижений на 8-22 %, грубізна профілю — на 10-25 %, а їхня продуктивність прибіл. становить 0,85; у середньоксероморфних відповідно 22-35 %, 25-50 % і 0,75; у сильноксероморфних — 35-50 %, 50-70 % і 0,55. Виділяють рівнинні (схилих земель менше 10 %), слабосхиливі (10-30 %), середньосхиливі (30-50 %) і сильносхиливі (понад 50 %) педоротопи.

Ґ.-е. р. має універсальний характер застосування щодо агровирос. якостей територій за ресурсами вологозабезпечення і природ. потенціалу ґрунтів, розроблення та впровадження селектив. систем і технологій землеробства, адаптованих до конкрет. природ. умов, моніторингу стану ґрунт. покриву, еталонування ґрунтів, удосконалення їхньої діагностики, номенклатури та класифікації у напрямі екол. зумовленості.

Рекомендована література

1. Полупан М. І., Соловей В. Б. Пріоритетність ґрунтово-екологічного районування земельних ресурсів // ВАН. 1997. № 4;
2. Полупан М. І., Соловей В. Б., Величко В. А. Методичні підходи до створення генетично-субстантивної класифікації ґрунтів України на параметричній основі // Там само. 2001. № 11;
3. Вони ж. Визначник еколого-генетичного статусу та родючості ґрунтів України. К., 2005.

М. І. Полупан, В. Б. Соловей, В. А. Величко

Бібліографічний опис:

Ґрунтово-екологічне районування / М. І. Полупан, В. Б. Соловей, В. А. Величко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-25845>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).